

III WALORYZACJA FAUNISTYCZNA

Fauna Pomorza Zachodniego w porównaniu z innymi rejonami Polski, na których działają od lat silne ośrodki naukowe, została słabo poznana. Niewiele jest prac o występowaniu i rozmieszczeniu bezkręgowców, a spośród kręgowców jedynie ornitofauna jest stosunkowo dobrze opisana.

Przeprowadzone lustracje terenowe i analiza literatury przedmiotu pozwoliła wytypować najcenniejsze pod względem faunistycznym obszary i określić ich walory. Największy nacisk położono na środowiska wodne i wodno-błotne, albowiem, zgodnie z obecnym stanem wiedzy, tego typu tereny są z jednej strony najciekawsze przyrodniczo, cechują się największą różnorodnością gatunkową, a z drugiej strony bardzo szybko ulegają degradacji i zanikaniu na skutek gospodarczej działalności człowieka.

W Polsce prawną ochroną gatunkową objętych jest 471 gatunków zwierząt, z czego najwięcej gatunków chroni się spośród ptaków, bo aż 319, a następnie spośród owadów (72 gatunki). Poza tym wiele gatunków zwierząt łownych (ssaków, ptaków i ryb) podlega ochronie okresowej. Należy jednak zaznaczyć, że lista zwierząt chronionych znacznie się wydłużyła na skutek zmian wprowadzonych stosownym rozporządzeniem w styczniu 1995 roku. Ochroną gatunkową objęto wówczas, między innymi, ślimaka winniczka i pijawkę lekarską - zwierzęta, które uważano do tej pory za bardzo pospolite i nie zagrożone w swoim istnieniu na terenie kraju.

1. Dotychczasowy stan wiedzy o faunie gminy

Literatura dotycząca fauny gminy praktycznie nie istnieje, podobnie jak dane archiwalne. Przedwojenni ornitologowie niemieccy interesowali się głównie jeziorami przymorskimi Pomorza, w związku z czym nie istnieją dane na temat awifauny obszaru współczesnej gminy Bobolice (por. Lenski 1924, 1936; Robien 1928). Na temat innych grup zwierząt dla lat przedwojennych na obszarze gminy również nie znaleziono żadnych publikacji. Nie uzyskano w tym zakresie żadnych informacji oraz wskazówek w Urzędzie Miasta i Gminy Bobolice. Informacje zawarte w Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Bobolice (Erdman i in., 1997 - 98) pomijają w ogóle aspekt faunistyczny. W związku z tym autorzy opracowania byli zmuszeni analizować status poszczególnych gatunków w gminie prawie wyłącznie na tle literatury odnoszącej się do innych regionów Pomorza oraz Polski i Europy.

Wzmianki dotyczące historycznego występowania tarlisk troci i łosiosia odnaleziono w opracowaniu Sycha (1996) i Głowacińskiego (1992, 2001). Szczegółowe informacje o ichtiofaunie rzek dorzecza Parsęty, obejmującego teren gminy Bobolice, przedstawił Dębowski (1997). Odnośnie ogólnych danych dotyczących bytowania na Pomorzu niektórych gatunków ssaków i sokoła wędrownego wykorzystano dane Głowacińskiego (1992, 2001). Bardzo ogólne dane dotyczące występowania płazów i gadów przedstawili Juszczak (1987) i Berger (2000).

Jak wspomniano uprzednio brak danych literaturowych dotyczących występowania ptaków w okresie przedwojennym. Równie skąpe są informacje z okresu powojennego. W swojej pracy o awifaunie rzek przymorskich Górski (1982) pominął Radew i Parsętę. Również w opracowaniu Górskiego (1991b), dotyczącym ptaków wodnych jezior północnej części Pojezierzy Południowobałtyckich nie zostały uwzględnione zbiorniki wodne gminy Bobolice. Fragmentaryczne dane z rzeki Radwi pochodzą z pracy Antczaka (1991). Autor przeprowadził badania awifauny Parsęty i Radwi w latach 1984-1987. Rzeka Radew na terenie gminy Bobolice została spenetrowano tylko na odcinku od Cybulina. Autor podaje obserwacje pary bocianów czarnych pod Cybulinem, łabędzi niemych na starorzeczu pod Cybulinem, gniazda bielika z młodymi pod Żydowem i 3 stanowisk zimorodka.

Pierwsze pełniejsze opracowanie awifauny części gminy przedstawił Osadowski (w druku). Praca obejmuje lata 90-te XX wieku i została wykorzystana w cytowaniu gatunków oraz prób porównań zmian w zasobie i liczebności ptaków. Stanowiła też cenną pomoc w typowaniu terenów, które należy poddać szczegółowej penetracji w ramach prowadzonej inwentaryzacji przyrodniczej gminy Bobolice.

Pucek i Raczyński (1983) wykazali występowanie wielu gatunków ssaków na terenie gminy Bobolice, co zostało wykorzystane w opracowaniu. Wykaz gatunków tej grupy zwierząt zawierają też programy ochrony przyrody nadleśnictw Bobolice i Tychowo.

W pracy Pielowskiego (1998) zawarto bardzo ogólne dane dotyczące fauny kręgowców obszaru polanowsko - szczecineckiego. W opracowaniu oraz w załączniku nie podano szczegółowych informacji o stwierdzonych gatunkach oraz przesłanek do zakwalifikowania niektórych gatunków ptaków za lęgowe. Załącznik stanowi tylko wykaz gatunków kręgowców. Brak szczegółowych danych dotyczących miejsc stwierdzeń, uniemożliwia porównanie i ustosunkowanie się do zawartych informacji, a także ich wykorzystanie.

Na temat malakofauny danych nie znaleziono.

2. Wyniki inwentaryzacji wybranych grup fauny w gminie

W trakcie trwania inwentaryzacji, szczegółowej analizie poddano stanowiska występowania ginących i zagrożonych wyginięciem zwierząt ujętych w:

- Europejskiej czerwonej liście zwierząt i roślin zagrożonych wyginięciem w skali światowej (pod red. Wajdy i Żurka),
- Czerwonej liście zwierząt ginących i zagrożonych w Polsce (pod red. Głowacińskiego 1992),
- Stanie fauny kręgowców i wybranych bezkręgowców Polski – wykaz gatunków i ich występowanie, zagrożenie i status ochrony (pod red. Głowacińskiego 1980),
- Czerwonej księdze zwierząt kręgowych Pomorza Szczecińskiego (pod red. Zyski P. 1996),
- Dyrektywie Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk naturalnych oraz dzikiej fauny i flory,
- Dyrektywie Rady 79/409/EWG z dnia 2 kwietnia 1979r. w sprawie gatunkowej ochrony dzikich ptaków,
- Rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 26 września 2001r. w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt.

W ANEKSIE podano wykaz gatunków zwierząt stwierdzonych na terenie gminy w trakcie inwentaryzacji przyrodniczej gminy oraz wykazanych przez innych autorów.

Szczegółowo opisywane jest występowanie gatunków rzadkich i zagrożonych, gatunki pospolite umieszczono jedynie na listach zbiorczych.

2.1. Ogólna charakterystyka fauny

Na terenie miasta i gminy Bobolice stwierdzono łącznie 11 gatunków ślimaków wodnych i 4 małżów oraz 215 gatunków kręgowców, z czego 202 rozradzające się. W poszczególnych gromadach był to: 1 gatunek minoga, 21 ryb, 13 płazów, 4 gadów, 136 ptaków (124 lęgowe lub prawdopodobnie lęgowe) oraz 40 ssaków. Ich pełny wykaz przedstawiono w tabeli będącej załącznikiem do niniejszego opracowania. Jako uzupełnienie przedstawiono wykaz innych gatunków bezkręgowców stwierdzonych w gminie Bobolice w formie załącznika do niniejszego opracowania.

2.2. Bezkręgowce

Bezkręgowce nie były przedmiotem szczegółowej inwentaryzacji faunistycznej. Za wiodące dla oceny zasobów fauny i waloryzacji faunistycznej gminy, przyjęto mięczaki

związane ze środowiskiem wodnym tj. ślimaki wodne i małże. W gminie Bobolice istnieje mozaika środowisk dogodna, jako miejsca rozrodu i przebywania dla tej grupy zwierząt. Tym niemniej bezkręgowce tej gminy nie zostały poznane w stopniu pełnym.

Poniżej wymieniono gatunki bezkręgowców stwierdzone na terenie gminy w trakcie inwentaryzacji:

- żyworódka pospolita. Znaleziona na dwóch stanowiskach: staw w Zarzewiu, jezioro Łozice.
- zagrzebka pospolita. Znaleziona na dwóch stanowiskach: jezioro Łozice i Szczawne.
- rozdętka pospolita. Znaleziona na czterech stanowiskach: rozlewisko z torfowiskiem na SW od Drzewian, staw w Zarzewiu, jezioro Łozice, staw między Porostem a jeziorem Chlewe Wielkie.
- błotniarka stawowa. Najpospolitszy gatunek ślimaka wodnego. Stwierdzona na siedmiu stanowiskach: rozlewisko z torfowiskiem na SW od Drzewian, staw w Zarzewiu, jezioro Łozice, staw między Porostem a jeziorem Chlewe Wielkie, staw w dolinie Chocieli pod Ubiedrzem, rozlewisko w dolinie Chocieli pod Przydarginiem, zalane wyrobisko po kopalni w Starych Łozicach.
- błotniarka jajowata. Znaleziona na trzech stanowiskach: jezioro Pniewo, jezioro Szczawne, staw w Zarzewiu.
- błotniarka uszata. Znaleziona na dwóch stanowiskach: staw w Zarzewiu, jezioro Łozice.
- błotniarka pospolita. Stwierdzona w jeziorze Łozice.
- zatoczek pospolity. Stwierdzony na trzech stanowiskach: jezioro Łozice, w rozlewisku w dolinie Chocieli pod Ubiedrzem, w rozlewisku na SW od Drzewian.
- zatoczek skręcony. Stwierdzony w jeziorze Łozice.
- zatoczek rogowy. Stwierdzony na sześciu stanowiskach: jezioro Łozice, staw w Zarzewiu, rozlewisko na SW od Drzewian, staw między Porostem a jeziorem Chlewe Wielkie, staw w dolinie Chocieli pod Ubiedrzem, rozlewisko w dolinie Chocieli pod Przydarginiem.
- przytulik strumieniowy. Stwierdzony na dwóch stanowiskach: rzeka Radew pod Sarnowem, rzeka Debrzyca pod Drzewianami.
- skójką zaostrzona. Stwierdzona w jeziorze Szczawne.
- szczeżuja pospolita. Stwierdzona w jeziorze Szczawne i jeziorze Przybyszewko.

- szczeżuja spłaszczona. Stwierdzona w jeziorze Przybyszewko.
- szczeżuja wielka. Stwierdzona w jeziorze Przybyszewko.

2.3. Kręgowce

2.3.1. Ichtiofauna

Uzyskano informacje o występowaniu minoga strumieniowego w rzekach: Chocieli, Chotli i Trzebiegoszczy. Gatunek ten jest w Polsce objęty ochroną ścisłą i został umieszczony w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt” wśród gatunków niższego ryzyka, lecz bliskich zagrożeniu. Na podstawie badań, literatury i informacji uzyskanych z PZW Koszalin oraz od wędkarzy potwierdzono występowanie 20 gatunków ryb. Z występujących na terenie gminy Bobolice ryb ścisłą ochroną objęte są: strzebla potokowa stwierdzona w rzece Trzebiegoszczy i Radwi, głowacz białopłetwy stwierdzony w rzece Radwi, Chocieli, Zgniłej Strudze, Trzebiegoszczy i Drężniance. Według literatury głowacz był po pstrągu potokowym najbardziej rozpowszechnionym gatunkiem ryby w dorzeczu Parsęty i Radwi. Śliz poławiany z rzeki Chocieli podlega częściowej ochronie.

Rzeki gminy Bobolice przestały być miejscem tarła troci wędrawnej. Ryby te dochodzą w gminach sąsiednich do Bardzina w rzece Radwi i do Rogowa w rzece Parsęcie.

Lipień odławiany w rz. Radwi, Chocieli i Drężniance oraz głowacz białopłetwy należą do gatunków narażonych w kategorii gatunków najwyższego ryzyka. W kategorii niższego ryzyka znalazł się pstrąg potokowy i węgorz zaliczony do gatunków zależnych od działań człowieka, a strzeblę potokową do bliskich zagrożenia.

Pozostałe gatunki należą do pospolicie występujących w wodach i w większości mają znaczenie gospodarcze. Najczęściej poławianymi są tu: szczupak, lin, leszcz, płoć i okoń.

Wykaz cennych gatunków ichtiofauny wraz z ich lokalizacją przedstawia poniższa tabela.

Tabela 1. Wykaz i lokalizacja cennych gatunków ryb na terenie gminy Bobolice

Lp.	Nazwa polska	PZ	Cz.L	SOch	Występowanie
1.	cierniczek	-	N	-	Wg literatury występuje w rzece Trzebiegoszczy.
2.	głowacz białopłetwy	+	INT N	OG	Obserwowany w rzekach: Radew, Chociel, Zgniła, Struga, Trzebiegoszcz, Drężnianka. Dane z literatury.
3.	kielb	-	N	-	Wg literatury występuje w rzece Chociel.

4.	lin	-	N	-	Obserwowany w jeziorach: Trzebień, Łozice, Przybyszewko. Informacja ustna.
5.	lipień	+	INT N	W	Wg literatury występuje w rzekach: Radew, Chociel, Drężniana.
6.	minóg strumieniowy	+	PCZ INT N	OG	Obserwowany w rzece Chociel pod Bobolicami i w rzece Chotla pod Świelinem. Informacja ustna.
7.	pstrąg potokowy	+	N	W	Wg literatury występuje w rzekach: Radew, Chociel, Zgniła, Struga, Trzebiegoszcz, Drężniana, Chotla.
8.	strzebla potokowa	+	N	OG	Wg literatury występuje w rzekach: Trzebiegoszcz i Radew.
9.	szczupak	+	N	-	Wg literatury oraz informacji ustnych występuje w rzece Radew oraz jeziorach: Trzebień, Łozice, Przybyszewko.
10.	śliz	+	N	OG	Wg literatury występuje w rzece Chociel.
11.	ukleja	-	N	-	Obserwowana w jeziorach: Trzebień, Chlewe, Łozice, Przybyszewko, Wietrzno.
12.	węgorz	-	N	-	Wg informacji ustnych występuje w jeziorze Przybyszewko i rozlewisku pod Drzewianami.

2.3.2. Herpetofauna

Herpetofaunę tworzą dwie gromady kręgowców – płazy i gady. Wszystkie gatunki należą do chronionych według rozporządzenia o ochronie gatunkowej, część z nich wymieniana jest również na różnych czerwonych listach gatunków zagrożonych wyginięciem.

a) płazy

Na terenie gminy Bobolice płazy należą do gromady licznie reprezentowanej, zarówno pod względem liczby stwierdzonych gatunków, jak i liczebności. Duży wpływ na taki stan ma występowanie licznych zbiorników wodnych i związanych z nimi terenów podmokłych oraz niewielkich, najczęściej płytkich oczek śródpolnych i śródleśnych. Na 18 gatunków płazów występujących w Polsce, na terenie gminy Bobolice stwierdzono 13 gatunków, wszystkie objęte ścisłą ochroną. Wykaz gatunków płazów oraz miejsca ich występowania, a zwłaszcza godowiska przedstawiono w aneksie i tabeli poniżej.

Do najrzadziej stwierdzanych gatunków należały: grzebiuszka ziemna, ropucha zielona, ropucha paskówka i żaba śmieszka, do gatunków rzadkich: traszka grzebieniasta, traszka zwyczajna i rzekotka drzewna, a do nielicznych: kumak nizinny, ropucha szara, żaba wodna. Najpospolitszymi płazami były: żaba jeziorkowa, żaba trawna i żaba moczarowa.

Traszka grzebieniasta została umieszczona w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt” wśród gatunków niższego ryzyka, lecz bliskich zagrożeniu. Wszystkie gatunki płazów są wpisane do Konwencji Berneńskiej, z tym że traszka grzebieniasta, kumak nizinny, grzebiuszka ziemna, ropucha szara, ropucha zielona, ropucha paskówka, rzekotka drzewna i żaba moczarowa wśród ściśle chronionych gatunków fauny wymienionych w załączniku nr 2, natomiast traszka zwyczajna, żaba jeziorkowa, żaba śmieszka, żaba trawna i żaba wodna wśród chronionych gatunków fauny wymienionych w załączniku nr 3. Wykaz cennych gatunków płazów wraz z ich kategoriami zagrożenia i lokalizacją przedstawia poniższa tabela.

Tabela 2. Wykaz i lokalizacja płazów na terenie gminy Bobolice

Lp.	Nazwa polska	PZ	Cz.L	SOch	Występowanie
1.	grzebiuszka ziemna	+	N INT	OG	Według obserwacji stwierdzona w oczku śródleśnym przy NW brzegu jez. Chlewe Wielkie w oddz.458 obr. Bobolice, N-ctwo Bobolice, niewielkie oczku w brzezinie przy W brzegu jez. Przybyszewko, brzezinie zalanej wodą E od Starych Łozic.
2.	kumak nizinny	+	N INT	OG	Według obserwacji występuje w oczkach śródpolnych – Gozd Odbudowa oraz w oczkach na S od Gozdu. Stwierdzony także w rozlewiskach: na SE, SW od Drzewian, S od Gozd Odbudowa, Se od jez. Łozice oraz w zagłębieniu śródpolnym Chociwle Wybud., stawach przy drodze na NE od Drzewian, oczku śródpolnym N od Ujazdu.
3.	ropucha szara	+	N INT	OG	Według obserwacji stwierdzona w jeziorach: Łabędzie, Trzebień Mały, Chlewienko, Przybyszewko, Łozice, Szczawne, Pniewko, Wietrzno, przy Leśniczówce Chociwle oraz w rozlewiskach: SW od Drzewian, pod Buszynkiem, pod Goleszami, a także w zalewie pod Wojęcinem, rowie i oczku wodnym pod Porostem, oczku przy NE przy brzegu jez. Chlewe Wielkie, wyrobisku po kopalni Stare Łozice i starorzeczu Radwi przy Żabińcu.
4.	ropucha zielona	+	N INT	OG	Według obserwacji występuje w oczkach śródpolnych: S od Gozdu, Gozd Odbudowa oraz na rozlewisku z torfowiskiem SW od Drzewian.

5.	rzekotka drzewna	+	N INT	OG	Zaobserwowana przy drodze S od Nowosiółek oddz. 648 N-ctwa Bobolice, Obr. Bobolice, przy Leśniczówce Łozice, na łące przy Nowych Łozicach wybud. i w Bagienkach Psie Pole oddz. 628 N-ctwa Bobolice, Obręb Bobolice.
6.	ropucha paskówka	+	N INT	OG	Stwierdzona w śródpolnym oczku wodnym z pojedynczym zadrzewieniem na zboczu doliny Radwi S od Bobolic.
7.	traszka grzebieniasta	+	PCZ INT N	OG	Według obserwacji stwierdzona w oczkach śródpolnych – Gozd Odbudowa oraz w zagłębieniu przy parku w Darzewie.
8.	traszka zwyczajna	+	N INT	OG	Według obserwacji stwierdzona w oczkach śródpolnych – Gozd Odbudowa, zagłębieniu przy parku w Darzewie oraz w bagienku w lesie na E od Górawina, oddz. 611o N-ctwa Polanów.
9.	żaba jeziorkowa	+	INT N	cz OG	Spotykana w śródpolnych oczkach wodnych: SE od Gozdu, Gozd Odbudowa, S od Chociwła, S od Porostu oraz w zalanym wyrobisku po kopalni Stare Łozice, na wschodnim i zachodnim brzegu jez. Wietrzno, w rozlewiskach: N od jez. Wietrzno, SE od Drzewian, E od jez. Przybyszewko i w jez. Wiejskie.
10.	żaba moczarowa	+	N INT	OG	Spotykana na terenie gminy w jeziorach: Łabędzie, Czerwone, Czarne, Przybyszewko, Łozice oraz w rozlewisku przy jez. Pniewo.
11.	żaba śmieszka	+	N INT	OG	Obserwowana na terenie gminy jedynie w jeziorze Szczawne.
12.	żaba trawna	+	N INT	OG	Występuje w jeziorach: Łabędzie, Czarne, Trzebień Wielki pod Buszynkiem, Trzebień Mały, w NE części jez. Chlewe Wielkie oraz w oczkach: NW części jez. Szczawne, NW części jez. Chlewe Wielkie, S od jez. Pniewko i w rozlewisku przy jez. Trzebień Wielki, brzegi jez. Żubrowo.
13.	żaba wodna	+	N INT	Cz OG	Obserwowana w jeziorach: Trzebień Wielki, Wiejskie i w śródleśnym jeziorku w dol. Chocieli N od Ubiedrza oraz w wyrobisku po kopalni Stare Łozice, bagienku w lesie E od Goleszan oddz. 611o N-ctwa Polanów, rozlewiskach: E od jez. Przybyszewko, N od jez. Wietrzno, a także na wschodnim i zachodnim brzegu jez. Wietrzno.

b) gady

W trakcie prac terenowych, na 9 gatunków gadów występujących w Polsce, w gminie Bobolice stwierdzono 4 gatunki, z których wszystkie podlegają ochronie. Najczęściej spotykanym gadem była jaszczurka zwinka. Występowała głównie w miejscach nasłonecznionych o średnio lub słabo wilgotnej glebie. Do terenów takich należały trawiaste otwarte łąki o słonecznej wystawie, nasypy kolejowe, tereny ruderalne, nasłonecznione polany.

Mniej liczna od poprzedniego gatunku była jaszczurka żyworodna, której preferencje środowiskowe dotyczyły terenów bardziej wilgotnych jak podmokłe łąki, wilgotne fragmenty lasów. Padalec zwyczajny i żmija zygzakowata, spotykane zwłaszcza w borach sosnowych, były mniej liczne.

Poniższa tabela przedstawia wykaz cenniejszych gatunków gadów występujących na terenie gminy Bobolice wraz z ich stanowiskami występowania.

Tabela 3. Wykaz i lokalizacja gadów na terenie gminy Bobolice

Lp.	Nazwa polska	PZ	Cz.L	SOch	Występowanie
1.	jaszczurka zwinka	+	N INT	OG	Obserwowano osobniki: na nasypie drogowym przy moście na rzece Chocieli E od Bobolic, na skraju lasu w dol. Chocieli koło Żabieńca, suchej łące przy lesie N od Ubiedrza, na brzegu jez. Wietrzno, na skraju lasu przy jez. Trzebień Średni, w borze sosnowym w oddz. 611 N-ctwa Polanów, borze przy rzece Zgniłej Strudze 1km N od zabudowań Kurki, w dolinie Chocieli 1km od Bobolic.
2.	jaszczurka żyworodna	+	N INT	OG	Zaobserwowana w lesie przy zalewie w Wojęcinie oraz na skraju lasu N od Kłanina.
3.	padalec zwyczajny	+	N INT	OG	Obserwowany na drogach leśnych przy oddz. 618 N-ctwa Polanów oraz przy Żabieńcu.
4.	żmija zygzakowata	+	INT N	OG	Stwierdzona w borze sosnowym oddz. 612 N-ctwa Polanów, lesie przy jeziorze Kwiecko i w parku w Darzewie.

2.3.3. Awifauna

Najliczniej reprezentowaną gromadą kręgowców były ptaki. Na skład awifauny duży wpływ miała różnorodność środowisk występujących w gminie.

Łącznie w gminie Bobolice stwierdzono 136 gatunków, w tym 121 objętych ochroną ścisłą, 4 objęte ochroną częściową i 11 łownych. Zestawienie stwierdzonych gatunków ptaków przedstawia wykaz zamieszczony w załączniku do opracowania.

Z ogólnej liczby gatunków 124 uznano za lęgowe lub prawdopodobnie lęgowe i na nie zwracano uwagę przy opracowywaniu materiału. Z grupy tej 114 podlega ochronie ścisłej, 2 częściowej a 8 należy do gatunków łownych.

Różne środowiska charakteryzowały się odmiennymi ugrupowaniami ptaków lęgowych.

Na polach i łąkach dominantem był skowronek, a drugim pod względem liczebności trznadel. Mniej licznie spotykano potrzescza (6 stanowisk) i przepiórkę (11 stanowisk). Z zadrzewieniami polnymi i łąkowymi związane było występowanie srokosza (4 stanowiska), gąsiora (7 stanowisk), sroki, makolągwy, dzwońca i zięby. Na terenach zabudowy wiejskiej dominowały: wróbel, dymówka, oknówka i kawka. Rozpowszechniony był tu również bocian biały. Łącznie stwierdzono 39 gniazd tego gatunku, w tym 37 zajętych. Mniej licznie spotykano mazurka, srokę, kulczyka (11 stanowisk), dzwońca, bogatkę, modraszkę, piegzę, cierniówkę, grzywacza, sierpówkę, kopciuszkę i pliszkę siwą. Interesująco wygląda sytuacja kuropatwy, której liczebność szacowaną przez myśliwych na 77 osobników należy uznać za mocno zawyżoną.

W środowisku typowo łąkowym w dolinach rzek oraz przy brzegach jezior dominował świergotek łąkowy. W mniejszej liczbie spotykano łożówki, cierniówki i pokląskwy. Na pojedynczych stanowiskach odnotowano derkacza (9), czajkę (4), kszycę (7), pliszkę żółtą (1), świerszczaka (8) i strumieniówkę (5). Ze środowiskiem tym związane było występowanie żurawia. Ptak ten często spotykany był również na torfowiskach śródleśnych. Biorąc pod uwagę możliwość przemieszczania się liczebność tego gatunku oszacowano na 30-35 par.

Bezpośrednio z nurtem rzek związane było występowanie zimorodka (10 stanowisk) i pliszki górskiej (9 stanowisk). Bardzo interesujące jest stwierdzenie pluszcza w kwietniu na cieku płynącym w głębokiej dolinie przy rz. Radwi. Środowisko oraz termin obserwacji wskazują na możliwość gniazdowania tego gatunku.

W zadrzewieniach w dolinach rzek i przy oczkach śródpolnych oraz na torfowiskach stwierdzono łącznie 26 stanowisk brodzieca samotnego. Z innych ptaków siewkowatych w

trakcie badań nie potwierdzono stanowisk sieweczki rzecznej w dolinie Chocieli i brodzca piskliwego w dolinie Chocieli oraz nad jez. Chlewe Wielkie, o których donosił Osadowski. W 3 miejscach obserwowano słonkę.

Jeziora występujące w gminie w większości nie stwarzają dogodnych warunków do rozrodu ptaków. Najczęściej są to zbiorniki oligotroficzne ze słabo rozwiniętą roślinnością nadwodną, za wyjątkiem jezior Łozice i Przybyszewko. Najliczniej spotykanym gatunkiem była krzyżówka, następnie łabędź niemy (18 stanowisk), łyśka (8 stanowisk), perkoz dwuczuby (7 stanowisk) i czernica (6 stanowisk). Z kaczek na uwagę zasługuje liczne występowanie gągoła, bo aż na 13 stanowiskach. Dla gatunku tego, ze względu na zakładanie gniazd w dziuplach starych drzew, jeziora występujące w gminie stanowią odpowiednie lęgowiska. Pozostałe trzy gatunki kaczekowatych – cyraneczkę, cyrankę i nurogęsia stwierdzono na 3 stanowiskach.

Znaczenie dla rozrodu ptaków wodnych w gminie mają małe, płytkie silnie zarośnięte roślinnością nadwodną i wierzbami oczka śródpolne. Biotopy te były głównym miejscem występowania perkozka, kokoszki wodnej, łyśki, cyraneczki i cyranki.

Ptaki trzcinowisk koncentrowały się głównie na jeziorach Łozice i Przybyszewko. Odnotowano na nich gniazdowanie bąka (Osadowski w druku), błotniaka stawowego, trzciniaaka, trzcinniczka, łożówki i potrzosa oraz wiele wcześniej wymienionych gatunków. Na jednym stanowisku pod Starym Bornem obserwowano lęgową gęgawę.

Tereny podmokłe były miejscem polowania ptaków szponiastych. Zalatywały tu bieliki, kanie rude, kanie czarne, orliki krzykliwe, rybołowy i wspomniany wcześniej błotniak stawowy. Z wyjątkiem błotniaka stawowego gatunki te należą do zagrożonych w kraju i zostały umieszczone w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt”.

Bogato przedstawia się awifauna lęgowa lasów. Trzon ugrupowania stanowiły: zięba, kos, świstunka, piecuszek, pierwiosnek, licznie występował rudzik, strzyżyk, bogatka, modraszka, sosnówka, kowalik i śpiewak. W lasach gniazdowały też bociany czarne i duże ptaki szponiaste, jak: bielik, orlik krzykliwy, kania ruda i rybołów, które należą do ginących. Na podkreślenie zasługuje stosunkowo duża liczba stanowisk innych ptaków zagrożonych wyginięciem w Europie, jak: siniak (14), dzięcioł czarny (20) i muchołówka mała (5). Wynika to z dużej powierzchni jakie zajmują w gminie stare drzewostany bukowe.

Zwarta zabudowa miasta Bobolice zdominowana była przez jerzyki, wróble, oknówki i kawki. Skwery, zadrzewienia i zakrzaczenia stanowiły natomiast miejsce lęgowe dla sierpówek, grzywaczy, zięb, kosów, kwiczołów, dzwońców, kulczyków, szpaków, bogatek, modraszek, pleszek, szczygłów, cierniówek, piegż i srok.

Od 1994 roku na terenie gminy prowadzi się reintrodukcję sokoła wędrownego w Nadleśnictwie Bobolice. Do tej pory wypuszczono z wieży obserwacyjnej w Leśnictwie Lubowo 19 ptaków. Efektem tego są prawdopodobnie obserwacje par tych sokołów w okolicach Jez. Kwiecko i Chlewe Wielkie, które sugerują możliwość gniazdowania.

Poniższa tabela przedstawia spis najcenniejszych gatunków ptaków występujących w gminie oraz ich status prawny i występowanie.

Tabela 4. Wykaz i lokalizacja cennych gatunków ptaków na terenie gminy Bobolice

Lp.	Nazwa polska	PZ	Cz.L	Soch	Występowanie
1.	bąk	+	PCZ INT N	OG	Obserwowany na jeziorach: Przybyszewko i Łozice.
2.	bielik	+	PCZ INT N	OG OS	Występuje nad jez. Ciemne, N-ctwio Bobolice, Obręb Bobolice, L-ctwo Ruda oddz. 554g, L-ctwo Żubrowo oddz. 569a, N-ctwo Polanów, L-ctwo Żydowo oddz. 611I.
3.	blotniak stawowy	+	N INT	OG	Stwierdzony na jeziorach: Szczawne, Przybyszewko, Łozice, Trzebień, Mydłowskie koło Drzewian, w jezioru S od jez. Wiejskiego, w oczkach śródpólnych pod Chociwlem i między Chociwlem, a Bobolicami i 1km N od Chociwla, na rozlewiskach: przy drodze Sępólno Wielkie – Drzewiany i przy górcie Bobolec, w dolinie Chocieli pod Głodowem, na łąkach z oczkami S od Gozdu, dolinie rzeki Bielicy w okolicach Świetlina i pod Krępą Koszalińską, w Koloni Przydargiń, nad zalewem pod Wojęcinem i pod Starym Bornym.
4.	bocian biały	+	INT N	OG	Występuje licznie na terenie całej gminy.
5.	bocian czarny	+	PCZ INT N	OG OS	Zaobserwowany na zadrzewionych łąkach między Bobolicami, a Chociwlem, pod Darginiem, w lasach Trzebieńskich koło Buszynka i na S od Wojęcina, w dolinie Chotli koło Wojęcina, dolinie Debrzycy koło Kępin, w dolinie Radwi pod Cybulinem, w dolinie Trzebiegoszczy koło Godziszawia, oddz. 649a L-ctwo Dziupla, Obręb Bobolice, N-ctwo Bobolice; oddz. 639c L-ctwo Chlebowo, Obręb Bobolice, N-ctwo Bobolice; oddz. 315k L-ctwo Glinki, Obręb Poniki, N-ctwo Tychowo.

6.	brodziec piskliwy	+	INT N	OG	Występuje w dolinie Chocieli koło Ubiedrza i na jeziorze Chlewe Wielkie.
7.	brodziec samotny	+	N INT	OG	Spotykany na obszarze prawie całej gminy. Przeważnie w dolinach rzek, torfowiskach, nad jeziorami i rozlewiskami.
8.	brzegówka	+	INT N	OG	Występuje w dolinie Chocieli pod Głodowem i w starej żwirowni pod Porostem oraz na skarpie przy drodze w Chociwlu.
9.	cyraneczka	+	INT N	Ł	Występuje na śródleśnym oczku wodnym oddz. 526j Obręb i N-ctwo Bobolice, oczku śródpolnym koło Chociwla i N od jez. Piekiełko.
10.	cyranka	+	INT N	OG	Spotykana na oczkach śródpolnych koło Chociwla i Drzewian oraz na rozlewisku śródpolnym 1 km W od Trzebienia.
11.	czajka	+	INT N	OG	Zaobserwowana na śródpolnych oczkach wodnych: S od Porostu i koło Drzewian oraz na łące we wsi Chociwle i rozlewisku SW od Drzewian.
12.	czernica	+	INT	Ł	Stwierdzona na jeziorach: Chlewe Wielkie, Łozice, jezioru śródpolnym koło Porostu oraz na rozlewisku SE od Drzewian, bagienku w oddz. 611o L-ctwa Żydowo, N-ctwo Polanów i oczku śródpolnym koło Trzebienia.
13.	derkacz	+	N INT	OG	Obserwowany na łąkach: przy rozlewisku pod Przydarginiem, przy stawku w Głodowie, W od Świetlina, 0,8km S od Porostu, pod Ostrówkiem, 1,5 km S od jez. Łozice, na ugorach koło Wojęcina oraz w dolinie Chotli N od Węldówka i dolinie Chocieli koło Bobolic.
14.	dzierzba gąsiorek	+	INT N	OG	Występowanie stwierdzono na skraju łąki w dolinie Radwi N od Kępna, przy Zakładzie Górniczym Stare Łozice, na łąkach przy Przydarginie, przy nasypie kolejowym w dolinie Chocieli pod Głodowem, w dolinie Chocieli 1km N od Bobolic i dolinie Chotli S od Świetlina.
15.	dzierzba srokosz	+	INT N	OG	Zaobserwowany nad oczkiem wodnym E od jez. Przybyszewko, dolinie Chocieli N od Bobolic, koło Kolonii Przydargiń i na polach pod Darginiem.

16.	dzięciol czarny	+	INT	OG	Dość często spotykany na terenie gminy. Zaobserwowano 20 osobników. Najczęściej występował nad brzegami jezior lub cieków.
17.	dzięciol zielony	+	INT N	OG	Występuje Przy jeziorach: Opatówek, oddz. 435m,o Obręb i N-ctwo Bobolice; Chlewe Wielkie; oddz. 457a Obręb i N-ctwo Bobolice; na zboczach dolin: rzeki Chocieli SE od Bobolic i rzeki Radwi; oddz.259d, Obręb Kurowo N-ctwo Bobolice; rzeki Trzebiegoszczy koło Lipowa, oddz. 734d,f Obręb i N-ctwo Bobolice.
18.	dziwonia	+	INT N	OG	Obserwowana w dolinach Chotli S od Świetlina i Chocieli N część Bobolic.
19.	gagol	+	PCZ INT N	OG	Stwierdzono występowanie na jeziorach: Czarne, Trzebień Mały, Chlewienko, Chlewe Wielkie, Pniewo, Pniewki, Ciemne, Żubrowo, Łozice, Pniewko, jezioro śródleśne oddz. 540 Obręb i N-ctwo Bobolice oraz na rozlewisku pod Przydarginiem i oczku 0,8 km S od jez. Ciemne oddz. 556c Obręb i N-ctwo Bobolice.
20.	gęgawa	-	INT	Ł	Zaobserwowana na zalewie pod Starym Bornym.
21.	gołąb siniak	+	INT N	OG	Spotykany na terenie prawie całej gminy. Najczęściej nad brzegami jezior i w dolinach rzecznych.
22.	jastrząb gołębiarz	+	INT N	OG	Obserwowany w dolinie rzeki Radew pod Żabieńcem, przy jez. Trzebień Mały, oddz. 419b, Obręb i N-ctwo Bobolice, przy dolinie rzeki Trzebiegoszcz pod Lipowem, oddz. 727 Obręb i N-ctwo Bobolice.
23.	kania czarna	+	INT N	OG OS	W trakcie badań stwierdzono tylko jednego polującego osobnika w zadrzewieniu śródpolnym z oczkami wodnymi przy Kolonii Przydargiń.
24.	kania ruda	+	PCZ INT N	OG OS	Zaobserwowana w dolinie Chocieli SE od Bobolic, pod Głodowem, 1 km W od Porostu i w okolicach jez. Chlewe Wielkie oraz w oddz. 193I L-ctwo Krępa, Obręb Poniki, N-ctwo Tychowo, na N od Darżewa i N od Starego Bornego, a także na zachodnim brzegu jez. Łozice i w okolicy Starych Łozic, polach z oczkami

					wodnymi i zadrzewieniami S od Gozdu i na E od Bobolic, w zadrzewieniu S od jez. Przybyszewko, sztucznym rozlewisku pod Przydarginiem.
25.	kobuz	+	INT N	OG	Stwierdzony w lasach 1 km N od Darginia i na oczkach śródpolnych z laskami koło Chociwła.
26.	kokoszka wodna	-	INT	OG	Występuje na śródpolnych oczkach wodnych: koło Chociwle Wybud., Gozd Odbudowa, na zalewie pod Wojęcinem oraz na rozlewisku pod Starym Bornym.
27.	kormoran	+	PCZ INT	OGcz	Obserwowany na jeziorach: Chlewe Wielkie, Opatówek, Przybyszewko, Szczawne, Trzebień.
28.	krogulec	+	INT N	OG	Stwierdzony na S od jez. Pniewo, przy NW brzegu jez. Szczawne, 0,5 km S od Porostu, oddz. 529 Obręb i N-ctwo Bobolice.
29.	krzyżodziub świerkowy		INT N	OG	Występuje przy brzegu jeziora Szczawne.
30.	kszyk	+	INT N	OG	Zaobserwowany na łąkach: w dol. Chocieli SE od Bobolic i N od Kępna oddz. 209c, Obręb Kurowo, N-ctwo Bobolice, na podmokłych łąkach przy oczkach wodnych 0,9km S od Porostu i Gozd Odbudowa oraz dolinie Dobrzycy koło Drzewian, a także na torfowiskach: przy jez. Przybyszewko i w dolinie Łącznej koło Zarzewia.
31.	kulczyk		INT	OG	Występuje przy siedzibie N-ctwa Bobolice, w Darginiu, w dolinie Chocieli N części Bobolic, w Drzewianach, w Kłaninie, parku wiejskim w Krępie, parku wiejskim w Wojęcinie oraz w zadrzewieniach: w Głodowie, Dobrociechach, przy stadionie w Świelinie.
32.	lerka	+	INT IN	OG	Stwierdzono na skraju boru pod Goleszami między Drzewianami, a Goleszami oddz. 348., Obręb i N-ctwo Bobolice, na S od Goleszan, Drzewiany w okolicach mostu na Dobrzycy, okolice jez. Przybyszewko, przy oddz. 531a,b,c, Obręb i N-ctwo Bobolice, NE od jez. Piekiełko, przy oddz. 492d,b, Obręb i N-ctwo Bobolice, okolice Porostu przy oddz. 493k,i, Obręb i N-ctwo Bobolice, S od Ubiedrza, oddz. 294f, Obręb Kurowo N-ctwo Bobolice, przy dolinie Chotli S od Świelina.

33.	łabędź niemy	-	INT	OG	Spotykany na terenie całej gminy na zbiornikach wodnych i rozlewiskach.
34.	łyśka		INT	Ł	Występuje na jeziorach: Trzebień, Łozice, Przybyszewko, na śródpolnych oczkach wodnych Chociwła Kolonia oraz na rozlewisku przy drodze Stare Borne Drzewiany i na zalewie pod Wojęcinem.
35.	mucholówka mała	+	INT N	OG	Obserwowana S od jez. Żubrowo, oddz. 570a, Obręb i N-ctwo Bobolice, NW od Górawina, oddz.242c, Obręb Kurowo N-ctwo Bobolice, przy jez. Kiełpino, oddz. 572a, Obręb i N-ctwo Bobolice, w dolinie Trzebiegoszcy koło Lipowa, oddz. 735d, Obręb i N-ctwo Bobolice.
36.	nurogęś	+	INT N	OG	Występuje na jeziorach: Szczawne, Pniewo, Chlewe Wielkie koło Porostu.
37.	orlik krzykliwy	+	PCZ INT N	OG	Zaobserwowany w dolinach rzek: Chocieli SE od Bobolic, Radwi przy ujściu Zgniłej Strugi, Trzebiegoszcy w okolicach oddz. 739 Obręb i N-ctwo Bobolice oraz na łąkach S od Ujazdu, polach i nieużytkach 2km S od jez. Łozice i okolice Starych Łozic, lasy S od Wojęcina, 2km N od jez. Wietrzno, pola z rozlewiskami SW od Drzewian, N od Stare Borne, oddz. 625r, L-ctwo Żydowo, N-ctwo Polanów, N od Kłanina, oddz. 235 Obręb Bobolice, N-ctwo Bobolice, lasy i nieużytki S od Różan, oddz. 607, Obręb i N-ctwo Bobolice, sztuczne łąki pod Przydarginiem, podmokłe łąki przy jez. Przybyszewko.
38.	orzechówka		INT N	OG	Stwierdzona S od jez. Pniewo, oddz. 478 Obręb i N-ctwo Bobolice, W od jez. Kwiecko, oddz. 611j L-ctwo Żydowo, N-ctwo Polanów.
39.	perkoz dwuczuby	-	INT	OG	Występuje na jeziorach: Szczawne, Chlewe Wielkie, Wietrzno, Przybyszewko, Wiejskie, Trzebień oraz na stawie w Głodowie.
40.	perkoz rdzawoszyi	+	INT N	OG	Spotkany jedynie na sztucznym rozlewisku przy Przydarginie.

41.	perkozek	+	INT N	OG	Zaobserwowany na śródpolnych oczkach: 0,4 km E od Opatówka, 0,7 km S od Porostu, 0,5 km E od jez. Przybyszewko, koło Gozd Odbudowa, zarastającym wierzbami S od Chociwła oraz rozlewiskach: SE od Chociwła, SE od Porostu, 0,5 km W od Porostu, sztucznym zalewie przy Starym Bornym, jez. Łozice, stawie Nowe Łozice Wybud.
42.	pliszka górska	+	INT N	OG	Występuje w dolinie rzeki Trzebiegoszczy S od Lipowa, na rzece Radwi przy wypływie z jez. Kwiecko i moście w Żabieńcu oraz na rzece Chocieli 2 km S od Kępna, most w Różewniku, most w Kępnie, młyn w Ubiedrze pod Głodowem, most NW od Bobolic.
43.	pliszka żółta	-	INT N	OG	Stwierdzona na łąkach w dolinie Chocieli pod Przydarginiem.
44.	pluszcz		INT N	OG	Występuje na cieku wodnym w głębokiej dolinie przy rzece Radwi, 2 km E od Kępna.
45.	potrzuszcz	+	INT N	OG	Obserwowany przy drodze Ubiedrze-Gozd, Gozd Odbudowa, w dolinie Chocieli N części Bobolic, na łąkach pod Świelinem, i w Kolonii Przydargiń.
46.	przepiórka	+	INT N	OG	Spotykana na polach: pod Darginiem, za Glinką, pod Kurowem, pod Górawinem, W od Górawina, przy Górze Bobolec, SW od Drzewian, E od Radwanek, w dolinie Chocieli N od Bobolic oraz 0,8 km W od Starego Bornego i między Starym Bornym, a Górawinem.
47.	puchacz	+	PCZ INT N	OG	Stwierdzony w oddz. 401c, L-ctwo Łanki, Obręb i N-ctwo Bobolice, przy jez. Trzebień oraz w dolinie Zgniłej Strugi.
48.	pustulka	+	INT N	OG	Występuje w okolicach Starych Łozic, wsi Porost, na polach N od wsi Gozd Odbudowa, w dolinie Chocieli koło Bobolic oraz w oddz. 696a L-ctwo Łozice, Obręb i N-ctwo Bobolice.
49.	remiz	-	INT N	OG	Występuje w dolinie Radwi koło Bobrowa i na jeziorku śródpolnym koło Chociwła.
50.	rybolów	+	PCZ INT N	OG	Występuje w dolnie Chocieli pod Głodowem i koło Ubiedrza.

51.	sieweczka rzeczna	+	ING N	OG	Zaobserwowana w dolinie Chocieli koło Ubiedrza.
52.	słonka	+	INT N	Ł	Spotykana w dolinach: Radwi koło Żabieńca, Chocieli N od Ubiedrza oraz w lesie bukowym koło jeziora Trzebień.
53.	sokół wędrowny	+	INT N	OG OS	Obserwowany w okolicach wypływu Radwi z jez. Kwiecko oddz. 611 L-ctwo, Żydowo N-ctwo Polanów, okolicach jeziora Chlewe Wielkie i w L-ctwie Lubowo, Obręb Kurowo, N-ctwo Bobolice gdzie od 1994 r. wypuszczane są młode osobniki.
54.	sowa uszata		INT	OG	Występuje na skraju boru przy Starym Bornym, oddz. 626h N-ctwa Polanów, na skraju lasu przy Starych Łozicach, oddz. 709r, Obręb i N-ctwo Bobolice oraz w borze przy Przydarginiu, oddz. 294i, Obręb Kurowo, N-ctwo Bobolice.
55.	strumieniówka	+	INT N	OG	Spotykana w dolinach Chotli S od Świelina i Chocieli 1km N od Bobolic oraz na łąkach: pod Świetlinem, N od Starego Bornego, w dolinie Trzebiegoszczy 2 km S od Chmielna.
56.	świerszczak	-	INT	OG	Zaobserwowany na łąkach: N od jez. Wietrzno, pod Świelinem, 0,5km S od Górawina oraz w dolinach: Chocieli SE i N od Bobolic, Chotli N od Świetlina, Radwi pod Żabieńcem.
57.	trzciniak	+	INT N	OG	Obserwowany na stawie w Głodowie, jez. Przybyszewko, zalewie S od jez. Szczawne, jez. Łozice, trzciniowisku w dolinie Radwi koło Bobrowa.
58.	trzmiełojad	+	INT N	OG	Występuje w dolinie Chocieli pod Głodowem, polanach: z zadrzewieniami i oczkami S od Grozdu, pod Różankami, skraju lasu S od Świelina, na N od Starego Bornego i na skraju pól przy dolinie Trzebiegoszczy w okolicy Lipowa.
59.	zimorodek	+	INT N	OG	Występuje nad rzekami: Chociel N od Kępna, koło Różewka, Łączna – wypływ z jez. Szczawne, w dolinie Trzebiegoszczy 1km NW od Godziszławia, Radwi 1km SE od Sarnowa, nad zalewem pod Starym Bornym i pod Wojęcinem oraz nad oczkami wodnymi przy rzece Chocieli 0,8 km W od Ubiedrza i N od Ujazdu.

60.	żuraw	+	INT N	OG	Licznie spotykany na terenie całej gminy.

2.3.4. Teriofauna

Na podstawie badań, literatury i informacji uzyskanych z nadleśnictw potwierdzono występowanie w gminie Bobolice 40 gatunków, w tym 14 objętych ochroną ścisłą, 2 ochroną częściową, 13 łownych i 11 nie zaliczonych do chronionych lub łownych.

Do ssaków ściśle chronionych należały: jeż wschodni, ryjówka aksamitna, ryjówka malutka, rzęsosek rzeczek, rzęsosek mniejszy, nocek duży, nocek wąsatek, nocek rudy, mroczek późny, gacek wielkouch, mopek, wiewiórka, gronostaj, łasica, natomiast częściowo kret europejski i wydra.

Z terenami zadrzewionymi związane było występowanie jeża. W trakcie penetracji dwukrotnie natrafiono na rozjechane na szosie osobniki. Kret należał do gatunków pospolitych w gminie. Występował na terenach otwartych jak pola, łąki, tereny ruderalne, ogrody, luźne zadrzewienia.

Pospolitym gatunkiem rzędu zajęcokształtnych stwierdzonym w trakcie prac terenowych był zajęc szarak. Spotykano ten gatunek na terenach otwartych, jak łąki i pola oraz w lasach. Jego populację myśliwi szacują na 223 osobniki.

Licznie reprezentowanym rzędem ssaków były gryzonię. W kilku miejscach obserwowano wiewiórkę. Na podstawie stwierdzeń w trakcie inwentaryzacji należy uznać ten gatunek za rzadki. Ze środowiskiem wodnym związane było występowanie piżmaka i karczownika ziemnowodnego. Agrocenozy licznie zasiedlał polnik zwyczajny, natomiast osiedla ludzkie mysz domowa i szczur wędrowny. Z lasami i zadrzewieniami związane jest występowanie normicy rudej, myszy zaroślowej i myszy leśnej.

Lis był najczęściej spotykanym ssakiem drapieżnym. Według oceny kół łowieckich jego liczebność wynosi 485 osobników. W trakcie prac terenowych odkryto ślady pobytu borsuka o liczebności szacowanej na 111 osobników oraz kuny leśnej i domowej o liczebności 196 osobników. W dolinie Chocieli pod Bobolicami w trakcie inwentaryzacji spłoszono jenota, szacunkowa liczebność gatunku wynosiła 172 osobników. Wydra występowała na 8 stanowiskach. Najliczniejsza była na rz. Chocieli, gdzie spotkano 7 kopczyków granicznych. Poza tym występowała na rzece Radwi w okolicach Żabieńca, na oczkach śródpolnych pod Chociwlem, na stawkach w Chlebowie i zbiornikach małej retencji w Łozicach. Liczebność wydry myśliwi szacują na 59 osobników. Listę ssaków drapieżnych

uzupełnia gronostaj, tchórz i łasica obserwowane w leśnictwie Łozice, norka amerykańska widziana przy brzegach jez. Łozice, na rz. Chocieli i Radwi.

Rząd parzystokopytnych reprezentowany był przez trzy gatunki łowne: dzika, sarnę i jelenia, które były dość często spotykane w trakcie penetracji terenowych.

Z ssaków występujących w gminie Bobolice na „Europejskiej czerwonej liście zwierząt i roślin zagrożonych wyginięciem w skali światowej” znajduje się wydra, gacek wielkouch, nocek duży. Rzęsorek mniejszy wpisany został do „Polskiej czerwonej księgi zwierząt”.

Poniższa tabela przedstawia wykaz cenniejszych gatunków ssaków wraz z ich statutem i miejscem występowania.

- jeź - w trakcie prac odnotowany na 4 stanowiskach, ale z pewnością występuje na terenie całej gminy. Obserwowany: Bobolice przy siedzibie nadleśnictwa, Stare Łozice, droga na Bobolice, droga z Bobolic na Czaplunek i w okolicach Starego Bornego;
- wydra - ślady obecności wydr (świeże tropy i odchody) obserwowano na 11 stanowiskach: rzeka Chociel: koło Kępna, 1-2 km S od Kępna, 2 km S od Ubiedrza na wysokości Głodowa, rzeka Radew w okolicach Żabieńca, oczka śródpolne z zadrzewieniami Chociwle wybudowanie, stawki przy Chlebowie, zbiorniki wodne małej retencji w okolicach jez. Łozice, oddz. 707f, Obręb i N-ctwo Bobolice;
- wiewiórka - Stwierdzona: w brzezynie pod Golezami, parku w Wojęcinie, na skraju boru pod Przydarginiem, na skraju boru przy Kępnie;
- zajęć szarak - Obecny na terenach polnych, łąkowych i nieużytkach gminy, prawie nie notowany na terenie borów, odnotowany na 12 stanowiskach.

2.4. Charakterystyka fauny wymarłej na terenie gminy

Na podstawie danych historycznych zaprezentowanych w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt” można przeprowadzać rozważania na temat występowania tu kilkaset lat temu niedźwiedzia, żbika czy rysia. Dla przykładu podano w Polskiej czerwonej księdze zwierząt informacje, że niedźwiedź zasiedlał w średniowieczu całe Pomorze, podobnie żbik i ryś czy bóbr. Tak ogólne dane nie wskazują, że gatunki te występowały na terenie gminy, ani tego nie wykluczają.

Odniesienie się nawet do ostatniego stulecia, utrudnia brak literatury z terenu gminy. Na pewno rzeki z terenu dorzecza Parsęty przestały być miejscem rozrodu troci. Według Dębowskiego ryba ta dochodzi w Radwi do Bardzina, w Parsęcie do Rogowa, a w

Pokrzywnej do Sławoborza. Gatunkiem wymarłym jest łoś, którego ograniczenie zasięgu odnotowano w latach 50-tych XX w., a ostatnie osobniki notowano w Drawie i Płocicznej w latach 80-tych XX w. Zanik obydwu gatunków związany jest w głównej mierze z zabudową hydrotechniczną rzek, uniemożliwiająca dotarcie do tarlisk.

Gatunkiem ptaka, który przestał gniazdować w gminie jest czapla siwa. Według Mielczarka w 1976 r. w lesie nad jeziorem Łozice (od strony cegielni) znajdowała się kolonia licząca ponad 10 gniazd, która istniała przez kilka lat. Obecnie spotyka się na terenie gminy pojedyncze, niełęgowe ptaki. Nie wykluczone jest, iż gatunek ten ponownie założy kolonię łęgową. Na terenie gminy przestał gniazdować, sokół wędrowny, dawniej prawdopodobnie łęgowy. Prowadzona od 1994r. reintrodukcja oraz dokonywane obserwacje w terenie dają nadzieję na powrót tego gatunku.

Innymi gatunkami łęgowymi, które spotykano tu jeszcze w 1997 r., były sieweczka rzeczna i brodziec piskliwy. Nie potwierdzenie tych gatunków w trakcie obecnych badań wskazuje, iż przestały się rozmnażać na terenie gminy, aczkolwiek fakt wcześniejszego gniazdowania może mieć charakter incydentalny.

2.5. Charakterystyka fauny gatunków łownych lub będących przedmiotem pozyskania

Zwierzętami łownymi występującymi na terenie gminy są:

- zwierzyna gruba: jelen, sarna, dzik;
- zwierzyna drobna: lis, jenot, borsuk, kuna leśna, kuna domowa, norka amerykańska, tchórz zwyczajny, piżmak, zając szarak, dziki królik, kuropatwa, czapla siwa, gęś zbożowa, gęś białoczelna, gęś gęgawa, krzyżówka, cyraneczka, czernica, gołąb grzywacz, słonka, łyska.

Liczebności gatunków podlegających inwentaryzacji przedstawiono w tabeli.

Tabela 5. Zestawienie inwentaryzacji zwierzyny łownej wg stanu na 1.03.2002r według obwodów łowieckich.

Numer obwodu	Jelenie	Sarny	Dziki	Lisy	Jenoty	Borsuki	Kuny	Zające	Kuropatwy	Norki
43	52	162	98	98	53	30	40	48	11	0
17	83	156	114	66	12	6	16	28	27	0
27	136	188	129	77	14	8	26	74	8	0
26	73	153	123	84	33	25	30	38	5	0
42	129	258	176	102	28	23	61	81	18	2
57	44	148	74	58	32	19	23	35	8	0
Razem	517	1065	714	485	172	111	196	304	77	2

Analizując powyższe zestawienie na uwagę zasługuje duża liczebność lisa. Według uzyskanych informacji ustnych tendencja wzrostowa zauważana jest od kilku lat. Jak wynika z rozmów autorów przeprowadzonych z myśliwymi obecnie strzelanie do lisa stało się nieopłacalne. Nadmierne rozmnożenie tego drapieżnika może mieć negatywne skutki dla potencjalnych ofiar. Autorzy sugerują przeprowadzenie odstrzałów redukcyjnych na koszt kół łowieckich i zmniejszenie populacji lisa.

Wysoki poziom ma stan liczebny borsuków, jenotów i kun. Wątpliwości budzą liczebności wykazane dla zająca - 304 os. i kuropatwy - 77 os. Populacje tych gatunków są prawdopodobnie mniej liczne, na co mógł mieć wpływ wysoki stan liczebny lisa. Zawyżona wydaje się też liczebność wydry, a znacznie zaniżona dla kun.

Jak wykazano w charakterystyce fauny gminy skrajnie nielicznym gatunkiem lęgowym jest gęgawa stwierdzona na jednym stanowisku. Ze względu na okres polowań, rozpoczynający się 15 sierpnia, może dojść do odstrzału ptaków dorosłych z wyrosniętymi młodymi, które jeszcze w sierpniu przebywają na lęgowiskach. W związku z powyższym proponuje się przesunięcie terminu rozpoczęcia polowań na 1 września lub wprowadzenie okresowego zakazu polowań.

Równie nielicznymi gatunkami lęgowymi są: cyraneczka występująca na 3 stanowiskach i czernica – 6 stanowisk. Regres przeżywa populacja kuropatwy, który zauważalny jest przez samych myśliwych. Ze względu na niską liczebność proponuje się wprowadzić okresowy zakaz polowań na cyraneczkę i czernicę na okres minimum 2 lat lub objęcie ochroną ścisłą na okres 2 lat. Podobne środki należy podjąć, celem odbudowy liczebności populacji, w stosunku do kuropatwy. Stan liczebny i jego zmiany dla zwierzyny grubej przedstawiono w tabeli poniżej.

Tabela 6. Porównanie stanu zwierzyny grubej na dzień 31 marca 1989 r., 1998 r. i 2002 r.

Rok	Jelenie			Sarny			Dziki
	Byki	Łanie	Razem	Kozły	Kozy	Razem	
1989	229	306	535	366	512	878	401
1998	313	317	630	533	567	1100	442
2002	231	286	517	495	570	1065	714

Powyższe zmiany zgodne są z założeniami wieloletnich planów hodowlanych. Według K. Załuska dzik i sarna zostały uznane za gatunki pożądane i w związku z powyższym zmniejszono wielkość odstrzałów. Jednocześnie, ze względu na wyrządzane szkody w lasach, uznano jelenia za gatunek niepożądany. Zwiększone odstrzały mają

doprowadzić do poziomu 500 sztuk co zapewni jednocześnie trwałość populacji. Do gatunków niepożądanych zaliczono również lisa, jenota i norkę amerykańską.

W związku z objęciem ochroną ścisłą wszystkich gatunków płazów przestało istnieć w naszym kraju zagrożenie związane z pozyskiwaniem żab do celów konsumpcyjnych. Mogą jednak wystąpić zakusy uzyskiwania przez importerów indywidualnych zezwoleń od Ministra Środowiska na zbiór. W takim przypadku, biorąc pod uwagę sytuację żab w gminie Bobolice, wnioskujemy o zajmowanie przez Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody Województwa Zachodniopomorskiego negatywnego stanowiska.

Najczęściej poławianymi gatunkami ryb w jeziorach są szczupak, lin, leszcz, płoć i okoń. Oprócz ww. gatunków poławia się sandacza, krąpia, węgorza, karpia i karasia. W ramach gospodarki rybackiej dokonuje się zarybiania linem, sandaczem, leszczem, płocią i węgorzem. Na terenie gminy we wsi Głodowo znajdują się 2 stawy rybne, w leśnictwie Zarzewie jeden staw rybny oraz stawy karpiove we wsiach: Porost, Drzewiany, Górawino, Boboliczki. W rzekach gminy najczęściej poławianym gatunkami jest pstrąg potokowy. Z badań wynika, że na długich odcinkach rzeki są bezrybne. Dodatkowo w wielu rzekach spotyka się prawie wyłącznie osobniki niewymiarowe, czego przyczyną może być nadmierna penetracja.

Na terenie gminy nie prowadzi się zbioru raków.

Teren doliny Chocieli pod Bobolicami jest największym skupieniem ślimaka winniczka. Niewielkie skupienia liczące po kilkanaście ślimaków znajdowały się na skarpie drogi przy jeziorze Przybyszewko, przy jeziorze Wietrzno i w leśnictwie Łozice. W trakcie inwentaryzacji nie udało się zlokalizować skupu winniczków w Bobolicach. W Urzędzie Miasta i Gminy nie wiedziano o prowadzonym skupie, a wypytywani mieszkańcy wskazywali na osoby zajmujące się skupem kilka lat wcześniej. Trudno więc określić rząd wielkości pozyskiwania winniczków w dolinie Chocieli. Brak danych porównawczych z lat wcześniejszych uniemożliwia też określenie zmian liczebności populacji i wpływu na nią zbieraczy. Biorąc pod uwagę, iż mieszkańcy podawali lokalizację skupów z lat wcześniejszych świadczy, że pozyskiwanie winniczków odbywa się na przestrzeni kilku może kilkunastu lat. Przy wyzbieraniu większości dorosłych i dorastających osobników może dojść do załamania populacji, której odbudowa trwa 2-3 lata (do momentu osiągnięcia dojrzałości do rozrodu młodych ślimaków). Dużym minusem zbierania ślimaków jest fakt objęcia tego terenu ochroną w formie zespołu przyrodniczo – krajobrazowego „Dolina rzeki Chocieli”. Zdaniem autorów nie można dopuszczać do zbioru winniczków na terenach objętych jedną z form ochrony przyrody. Jednocześnie ślimaki winniczki o średnicy muszli do 30 mm objęte

są ścisłą ochroną gatunkową, a o średnicy powyżej 30 mm ochroną częściową. Zgodnie z ustawą o ochronie przyrody podmioty zainteresowane zbiorem powinny uzgodnić z Wojewodą miejsca pozyskiwania zwierząt objętych ochroną częściową, ich ilości i terminy.

Biorąc powyższe pod uwagę w zakresie działań konserwatorskich postuluje się nie wyrażanie zgody na dalszy zbiór winniczka na tym terenie oraz spowodowanie kontroli z udziałem przedstawicieli urzędu miasta i gminy celem zlokalizowania ewentualnych, nielegalnych skupów.

2.6. Gatunki ekspansywne

Sztandarowym przykładem ptaka uznanego za ekspansywny jest sierpówka. Gołąb ten pochodzi z Indii, skąd rozprzestrzenił się na Bałkany i dalej na zachód Europy. W Polsce pierwsze gniazdujące ptaki stwierdzono w 1943 roku w Lublinie. Na teren Pomorza sierpówka dotarła w latach sześćdziesiątych. Zamieszkuje tylko miasta i wsie. W gminie należy do ptaków licznie spotykanych zarówno w samych Bobolicach, jak i we wszystkich wsiach. Po okresie ekspansji zaaklimatyzowała się w lokalnej faunie i nie stanowi zagrożenia.

Innym gatunkiem, którego ekspansję liczebności obserwujemy jest kormoran. Po drastycznym spadku liczebności związanym głównie z tępieniem, obecnie następuje wprost, eksplozja liczebności. W 1935 roku w Polsce naliczono 150 gniazd w 3 koloniach, natomiast w 1992 było już 8200 gniazd w 32 koloniach. Najbliższa gminie Bobolice kolonia na jeziorze Wielimie założona została w 1982 r., w 1984 r. liczyła 25 gniazd, a w 1992 r. już 250. Obecnie w gminie Bobolice kormorany spotyka się w okresie lęgowym w liczbie od kilku do kilkunastu osobników, m.in. na jeziorach: Chlewe Wielkie, Opatówek, Trzebień, Przybyszewko i Szczawne. Biorąc pod uwagę obserwowane tendencje istnieje możliwość zagnieżdżenia się tego gatunku w gminie. Kormoran może mieć wpływ na stan ichtiofauny. Konsekwencją jego pojawiania się jest powstawanie konfliktów z rybakami wynikających z roszczeniowej postawy.

Do ssaków występujących w gminie a obcych rodzimej faunie należy dziki królik. Gatunek ten sprowadzony został do Polski w 60 latach XIX w., a na początku XX w. rozprzestrzeniony na zachodzie Polski. Autorzy opracowania nie spotkali się z doniesieniami o negatywnym wpływie królika na zasoby przyrodnicze.

W trakcie prac terenowych w dolinie Chocieli pod Bobolicami spotkano jenota. Pojawił się on w 1955 roku na wschodzie Polski i od tego czasu notowano jego stopniową ekspansję na teren całego kraju. W inwentaryzacji zwierzyny z 2002 roku wykazano 172 osobniki. Jenot powoduje duże straty w zwierzynie drobnej. Jego pokarm stanowią też drobne

gryzonie, żaby, gady, ryby, owady. Może niszczyć lęgi ptaków gniazdujących na ziemi. Jako gatunek obcy, ale dobrze zaaklimatyzowany do nowych warunków, stwarza zagrożenie dla rodzimej fauny. Postuluje się zwiększenie odstrzału nawet w ramach odstrzałów redukcyjnych.

Jeszcze większe zagrożenie dla rodzimej fauny stwarza norka amerykańska. Pojawiła się ona w Polsce około 1975 roku. Uważana jest za jeden z bardziej agresywnych gatunków. Jej przewaga konkurencyjna przyczyniła się do zaniku ostatnich lokalnych populacji norki europejskiej. Jak wynika z obserwacji słupskich ornitologów norka przyczyniła się do likwidacji kolonii śmieszki, m.in. na jeziorze Modła pod Ustką w woj. pomorskim. Norka amerykańska może też mieć bardzo negatywny wpływ na faunę w gminie. Podobnie jak w przypadku jenota postuluje się prowadzenie odstrzałów redukcyjnych.

2.7. Charakterystyka fauny wymagającej podjęcia działań konserwatorskich

Niezbędne i szybkie działania należy podjąć w stosunku do śródpolnych oczek wodnych będących ważnymi miejscami godowania płazów oraz gniazdowania ptaków. Dotyczy to zwłaszcza okolic Chociwła, Gozdu i Drzewian. Jak wynika z badań herpetologów liczebność populacji płazów maleje na terenie całego kraju. Za przyczynę takiego stanu rzeczy uważa się zanik małych zbiorników wodnych, głównie w wyniku działalności człowieka, które uważane za bezużyteczne są często niszczone. Biorąc powyższe pod uwagę należy wprowadzić ochronę szczególnie cennych dla płazów oczek śródpolnych, najlepiej w formie użytków ekologicznych. Propozycje konkretnych zbiorników wodnych przedstawiono w punkcie dotyczącym obszarów proponowanych do ochrony. Przy konstruowaniu ograniczeń dla użytków ekologicznych nie należy wprowadzać zakazu niszczenia roślinności, gdyż może dojść do konieczności wycięcia niektórych roślin ze względu na sukcesję i zarastanie zbiornika, lub wprowadzić zapis „za wyjątkiem przypadków wynikających z ochrony użytku ekologicznego”. Bezwzględnie wprowadzić zakaz: wysypywania, zakopywania i wylewania odpadów lub innych nieczystości; dokonywania zmian stosunków wodnych, jeżeli służą innym celom niż ochrona przyrody i zrównoważone wykorzystanie użytków rolnych i leśnych oraz gospodarki rybackiej; zaśmiecania obiektu i terenu wokół niego ze względu na: bąka, perkoza dwuczubego, kaczek, błotniaka stawowego, trzciniaaka, trzciniczka, potrzosa nie należy dopuścić do eksploatacji trzciny na jeziorze Łozice, Przybyszewko i Szczawne.

Należy zintensyfikować kontakty z nadleśnictwami Bobolice i Tychowo celem zwiększenia wykrywalności miejsc gniazdowania ptaków objętych strefową ochroną. Na

terenie gminy znajdują się rewiry bociana czarnego, kani czarnej, kani rudej, orlika krzykliwego i puchacza, prawdopodobnie rybołowa i sokoła wędrownego, dla których nieznana jest lokalizacja gniazd. W trakcie prac terenowych bezskutecznie usiłowano je ustalić. Nie uzyskano informacji o lokalizacji nowych gniazd w nadleśnictwach. Sytuacja ta napawa niepokojem ze względu na niebezpieczeństwo prowadzenia prac leśnych, niepokojenia ptaków, a nawet wycinki drzewa z gniazdem, ze względu na brak strefy ochronnej. W ramach prac konserwatorskich Wojewódzki Konserwator Przyrody powinien wystąpić do nadleśnictw z podaniem miejsc obserwacji celem zwrócenia bacznej uwagi przez służby leśne w starszych drzewostanach i wyszukiwanie miejsc gniazdowania. Następnym etapem powinno być wyznaczenie stref ochronnych, które zapewnią ochronę miejsc rozrodu tych szczególnie rzadkich gatunków.

Cenne pod względem florystycznym i faunistycznym jest jezioro Łozice. Stwierdzono tu gniazdowanie następujących gatunków: perkozek, bąk, łabędź niemy, czernica, gągoł, błotniak stawowy, łyska, żuraw, trzciniak, trzcinniczek, łożówka, potrzos. Zalutują kania ruda i orlik krzykliwy. Bąk, kania ruda, błotniak stawowy, orlik krzykliwy i żuraw objęte są szczególnymi środkami ochronnymi, obejmującymi także ich siedliska i wymienione w załączniku nr 1 do Dyrektywy Ptasiej. Należy podjąć prace zmierzające do uznania za rezerwat przyrody jezioro Łozice z okolicznymi torfowiskami.

Na ochronę w formie obszaru chronionego krajobrazu, zasługuje dolina rzeki Chocieli od Bobolic do ujścia do rzeki Radwi, gdzie stwierdzono: jaszczurkę zwinkę, gągoła, trzmiełojada, kanię rudą, błotniaka stawowego, orlika krzykliwego, rybołowa, pustułę, przepiórkę, derkacza, żurawia, kszycę, słonkę, 3 pary brodzca samotnego, sowę uszatą, 4 stanowiska zimorodka, kolonię brzegówek, pliszkę żółtą, 6 stanowisk pliszki górskiej, 4 stanowiska świerszczaka, 2 stanowiska strumieniówki, 3 stanowiska gąsiorka, srokosza, 3 stanowiska kulczyka, dziwonię, potrzyszczę i 7 kopczyków wydry. W lasach bukowych na stokach doliny stwierdzono 3 stanowiska gołębia siniaka. W wodach rzeki występuje głowacz białopłetwy. Głowacz białopłetwy i wydra wymienione są w załączniku nr 2 do Dyrektywy Habitatowej, wśród gatunków będących przedmiotem zainteresowania Wspólnoty, których ochrona wymaga wyznaczenia specjalnych obszarów ochrony. Trzmiełojad, kania ruda, błotniak stawowy, orlik krzykliwy, rybołów, derkacz, żuraw, zimorodek i gąsiorek objęte są szczególnymi środkami ochronnymi, obejmującymi także ich siedliska i wymienione w załączniku nr 1 do Dyrektywy Ptasiej. Należy podjąć prace zmierzające do uznania doliny Chocieli za obszar chronionego krajobrazu.

Na ochronę w formie obszaru chronionego krajobrazu, zasługuje dolina rzeki Radwi od ujścia z jeziora Kwiecko do granicy gminy Bobolice, gdzie stwierdzono: godujące ropuchy szare, jaszczurkę zwinę, krzyżówkę, jastrzębia, sokoła wędrownego, żurawia, słonkę, brodzca samotnego, zimorodka, 2 stanowiska pliszki górskiej, pluszcza, świerszczaka, trzciniaaka, trzcinniczka, łożówkę, remiza, gąsiorka, potrzosa i wydrę. Na zboczach doliny stwierdzono dzięcioła zielonego i dzięcioła czarnego. W wodach rzeki występuje głowacz białopłetwy. Głowacz białopłetwy i wydra wymienione są w załączniku nr 2 do Dyrektywy Habitatowej wśród gatunków będących przedmiotem zainteresowania Wspólnoty, których ochrona wymaga wyznaczenia specjalnych obszarów ochrony. Sokół wędrowny, żuraw, zimorodek i gąsiorek objęte są szczególnymi środkami ochronnymi, obejmującymi także ich siedliska i wymienione w załączniku nr 1 do Dyrektywy Ptasiej. Należy podjąć prace zmierzające do uznania doliny Radwi za obszar chronionego krajobrazu.

Dla ochrony ptaków łąkowych należy podjąć czynną ochronę na terenie zespołu przyrodniczo – krajobrazowego „Dolina rzeki Chocieli” polegającą na powstrzymaniu sukcesji roślinnej z wykaszaniem traw i bylin oraz wycinką nadmiernie rozrośniętych zakrzaczeń. Postępująca sukcesja roślinna powoduje zmiany w środowisku tego terenu i ustępowanie niektórych gatunków np. czajki, kszczyka z 4-5 par w latach 1989-1994 do 1 pary w latach 1998-2002.

Ze względu na występowanie głowacza białopłetwego, pliszki górskiej, zimorodka i wydry nie można dopuścić do regulacji, budowy piętrzeń, niszczenia skarp i zmiany charakteru rzek: Radew, Chociel, Trzebiegoszcz. Prace powyższe spowodują ustąpienie cennych gatunków fauny.

Dla ochrony gągoła i nurogęsia należy zostawiać dziuplaste drzewa i wykroty w drzewostanach okalających jeziora: Czarne, Trzebień Mały, Chlewienko, Chlewe Wielkie, Pniewko (Szare), Pniewo, Pniewki, Ciemne, Żubrowo, Łozice. Gatunki te gniazdują w dziuplach, a nurogęś dodatkowo pod wykrotami drzew. Usuwanie ich uniemożliwi ptakom znalezienie odpowiedniego miejsca na założenie gniazda.

Podobne zagrożenia wynikające z usuwania drzew z dziuplami i prowadzenia zrębów dotyczą muchołówki małej, dzięcioła czarnego i zielonego. W miejscach występowania tych gatunków sugeruje się zachowanie drzew dziuplastych, podniesienie wieku rębności dla drzewostanów bukowych lub pozostawienie nienaruszonych płatów drzewostanów liściastych.

Skrajnie nielicznym gatunkiem lęgowym jest, na terenie gminy, gęgawa stwierdzona na jednym stanowisku koło Starego Bornego. Ze względu na okres polowań, rozpoczynający

się 15 sierpnia, może dojść do odstrzału ptaków dorosłych z wyrosniętymi młodymi, które jeszcze w sierpniu przebywają na lęgowiskach. W związku z powyższym proponuje się przesunięcie terminu rozpoczęcia polowań na 1 września lub wprowadzenie okresowego zakazu polowań.

Ze względu na niską liczebność cyraneczki, czernicy i znaczny spadek liczebności kuropatwy proponuje się wprowadzić okresowy zakaz polowań na te gatunki lub objęcie ochroną ścisłą na okres minimum 2 lat

Nie udzielać zezwoleń na zbiór winniczka na terenie zespołu przyrodniczo – krajobrazowego „Dolina rzeki Chocieli” oraz przeprowadzić kontrolę w Bobolicach z udziałem przedstawicieli urzędu miasta i gminy celem zlokalizowania ewentualnych, nielegalnych skupów.

Do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego wprowadzać należy zakazy:

- ⇒ regulacji rzek i budowy piętrzeń,
- ⇒ wycinki trzcin,
- ⇒ likwidacji śródpolnych oczek wodnych,
- ⇒ wycinania zadrzewień i zakrzaczeń śródpolnych.

2.8. Kolekcje fauny

Z informacji uzyskanych w Urzędzie Miasta i Gminy Bobolice, Nadleśnictwie Bobolice wynika, iż w gminie nie ma kolekcji gatunków chronionych. Okazjonalnie organizowane są np. w remizie, w szkołach wystawy trofeów myśliwskich pochodzące ze zbiorów członków kół łowieckich.. Nie wykluczone, że istnieją okazy w prywatnych domach myśliwych, ale nie uzyskaliśmy na ten temat żadnych konkretnych informacji.

3. Ocena wartości przyrodniczych fauny gminy Bobolice metodą SWOT

SILNE STRONY: § ogromne bogactwo faunistyczne, w tym: 148 gatunków objętych ochroną ścisłą, 4 objęte ochroną częściową, 11 gatunków z “Polskiej czerwonej księgi zwierząt”, 6 gatunków z “Europejskiej czerwonej listy zwierząt i roślin zagrożonych wyginięciem w skali światowej”; § obecność 159 gatunków objętych Konwencją Berneńską, 22 objętych Dyrektywą Siedliskową, 19 których ochrona wymaga także siedliska objętych Dyrektywą Ptasią, § zróżnicowanie siedlisk stwarzające odpowiednie warunki do rozrodu zwierząt;	SŁABE STRONY: § niewystarczająca liczba obiektów objętych różnymi formami ochrony przyrody § brak ochrony najcenniejszych dla fauny terenów, nawet mających rangę międzynarodową czy krajową, § w porównaniu do stwierdzonych stanowisk mała liczba prawnie wyznaczonych stref ochronnych dla gatunków objętych ochroną strefową, § zanikanie fitocenoz łąkowych z powodu zaniechania koszenia łąk i wypasania; § degradacja wielu torfowisk i terenów podmokłych w skutek funkcjonowania starych systemów melioracyjnych;

§ duża liczba oczek śródleśnych i śródpolnych, które są siedliskiem płazów i ptaków wodno – błotnych; § liczne torfowiska stwarzające odpowiednie warunki do bytowania m. in. żurawia, brodzieca samotnego § rzeki mające charakter górski ze specyficzną fauną jak: głowacz białopłetwy, zimorodek, pliszka górską, pluszcz i wydra; § dobrze zachowane łąki zasiedlane przez m.in. żurawia, derkacza, świerszczaka, strumieniówkę, § występowanie ptaków, których miejsca gniazdowania objęte są ochroną strefową : bocian czarny, bielik, rybołów, kania rdzawa, kania czarna, orlik krzykliwy, sokół wędrowny; § rozległe kompleksy żywnych buczyn będących siedliskiem bociana czarnego, siniaka, muchołówki małej	§ niska świadomość przyrodnicza wśród dorosłych i młodzieży; § nieuwzględnianie wymagań ochrony fauny w dokumentach planistycznych;
SZANSE: § rozszerzenie systemu ochrony przyrody i objęcie różnymi formami ochrony przyrody terenów cennych dla fauny, § zwiększenie współpracy z administracją lasów państwowych i obejmowanie ochroną strefową nowo odkrytych stanowisk ptaków, § zachowanie siedlisk odpowiednich dla rozrodu zwierząt, w tym dolin rzecznych, torfowisk, śródpolnych i śródleśnych oczek wodnych, lasów; § wprowadzanie ograniczeń w planach zagospodarowania przestrzennego § ukierunkowanie wykorzystania turystycznego proponowanych i istniejących obszarów chronionego krajobrazu oraz “Szczecinecko-Polanowskiego Parku Krajobrazowego”; § ukierunkowanie penetracji w istniejących i proponowanych rezerwach przyrody poprzez opracowanie ścieżek przyrodniczych, § prowadzenie programów edukacyjnych z zakresu ochrony przyrody dla mieszkańców gminy, § propagowanie walorów przyrodniczych z naciskiem na ochronę, § zainteresowanie władz lokalnych zasobami przyrody i ukierunkowanie na konieczność ich ochrony, § uprawianie turystyki przyrodniczej; § powołanie obszarów o znaczeniu międzynarodowym w ramach programu NaATURA 2000; § realizowanie programów rolno-środowiskowych; § możliwość pozyskania środków z UE na ochronę różnorodności biologicznej.	ZAGROŻENIA: § rozwój infrastruktury bez uwzględnienia wymagań ochrony fauny, § brak ochrony terenów cennych dla fauny, § nieuwzględnianie problemów ochrony obszarów ważnych dla fauny w dokumentach planistycznych, § brak przychylności władz lokalnych, zarządców i właścicieli terenów do ochrony zasobów faunistycznych i wprowadzania nowych form ochrony przyrody, § nieświadome prowadzenie zrębów przy gniazdach ptaków, które powinny być objęte ochroną strefową § sukcesja roślinna na nieużytkowanych łąkach, § osuszanie terenów podmokłych, § nadmierna zabudowa letniskowa nad jeziorami, § wycinanie lasu na obszarze stromych wąwozów i jarów oraz w obrębie źródlisk, § wycinka drzewostanów wokół jezior, § usuwanie dziuplastych drzew, § regulowanie koryta rzek, budowanie tam i wałów na rzekach i ciekach, § składowanie śmieci – “dzikie wysypiska”, § niekontrolowane pozyskanie ślimaka winniczka, § niska świadomość ekologiczna mieszkańców, § likwidacja śródpolnych i śródleśnych oczek wodnych.

4. Podsumowanie

Na terenie miasta i gminy Bobolice stwierdzono łącznie 215 gatunków kręgowców z czego 202 rozradzające się. W poszczególnych gromadach był to: 1 gatunek minoga, 21 ryb, 13 płazów, 4 gadów, 136 ptaków (124 lęgowe lub prawdopodobnie lęgowe) oraz 40 ssaków. Biorąc pod uwagę, iż w Polsce występuje 18 gatunków płazów i 9 gatunków gadów, płazy gminy stanowią 72 % listy krajowej, a gady 44%. Przyjmując, że ok. 220 gatunków ptaków odbywa w Polsce regularnie lęgi, to ptaki lęgowe lub prawdopodobnie lęgowe w gminie stanowią 56 % wszystkich gniazdujących.

Na terenie gminy ścisłą ochroną objętych jest 148 gatunków, w tym 1 minoga, 2 ryby, 13 płazów, 4 gadów, 114 ptaków i 14 ssaków. Ochronie częściowej podlegają 2 gatunki ptaków i 2 ssaków.

W ramach Konwencji Berneńskiej ochronie podlega 159 gatunków kręgowców rozradzających się na terenie gminy, z czego:

- wśród ściśle chronionych gatunków fauny wymienionych w załączniku nr 2 znalazły się 104 gatunki, w tym 8 płazów, 1 gada, 88 ptaków i 7 ssaków;
- wśród chronionych gatunków fauny wymienionych w załączniku nr 3 znalazło się 55 gatunków, w tym 1 minoga, 1 ryby, 4 płazów, 3 gadów, 31 ptaków i 15 ssaków.

W ramach Dyrektywy Habitatowej ochronie podlega 1 gatunek minoga, 1 ryby, 11 płazów, 2 gadów, 7 ssaków, z następującym zróżnicowaniem:

- gatunki będące przedmiotem zainteresowania Wspólnoty, których ochrona wymaga wyznaczenia specjalnych obszarów ochrony, wymienione w załączniku nr 2: minog strumieniowy, głowacz białopłetwy, traszka grzebieniasta, kumak nizinny, nocek duży i wydra;
- gatunki będące przedmiotem zainteresowania Wspólnoty, które wymagają ścisłej ochrony, wymienione w załączniku nr 4: traszka grzebieniasta, kumak nizinny, grzebiuszka ziemna, ropucha zielona, ropucha paskówka, rzekotka drzewna, żaba jeziorkowa, żaba moczarowa, jaszczurka zwinka, nocek duży, nocek rudy, mroczek późny, gacek wielkouch, wydra i tchórz;
- gatunki będące przedmiotem zainteresowania Wspólnoty, których pozyskiwanie ze stanu dzikiego i eksploatacja mogą podlegać działaniom w zakresie zarządzania, wymienione w załączniku nr 5: żaba śmieszka, żaba trawna, żaba wodna, żmija zygzakowata, kuna leśna.

W Dyrektywie Ptasiej gatunków objętych szczególnymi środkami ochronnymi, obejmującymi także ich siedliska, a wymienionych w załączniku nr 1 należą: bąk, bocian

biały, bocian czarny, trzmielojad, kania czarna, kania rdzawa, bielik, błotniak stawowy, orlik krzykliwy, rybołów, sokół wędrowny, derkacz, żuraw, puchacz, zimorodek, dzięcioł czarny, lerka, muchołówka mała i gąsiorek.

Na „Europejskiej czerwonej liście zwierząt i roślin zagrożonych wyginięciem w skali światowej” w kategorii:

- gatunków zagrożonych znajduje się wydra;
- gatunków rzadkich znajduje bielik;
- gatunków nieokreślonych znajduje się gacek wielkouch;
- gatunków niedostatecznie znanych znajduje się kania rdzawa, derkacz i nocek duży.

W „Polskiej czerwonej księdze zwierząt” w kategorii:

- gatunków skrajnie zagrożonych znajduje się łoś i sokół wędrowny;
- gatunków narażonych na wyginięcie znajduje się rybołów;
- gatunków niższego ryzyka, lecz bliskich zagrożenia znajduje się traszka grzebieniasta, kania czarna, kania ruda i puchacz;
- gatunków najmniejszej troski znajduje się bąk, bielik, orlik krzykliwy i rzęsorek mniejszy.

Na terenie gminy 8 gatunków ptaków lęgowych i 13 ssaków należy do zwierząt łownych.

Gatunkiem wymarłym jest łoś. W rzekach gminy przestała odbywać tarło troć. Nie gniazduje sokół wędrowny, czapla siwa, sieweczka rzeczna i brodziec piskliwy, niepewna jest sytuacja bąka.

Do gatunków, które pojawiły się na przestrzeni ostatniego 100-lecia należy sierpówka, dziki królik, jenot, norka amerykańska.

Na tle sytuacji w kraju można przypuszczać, iż nastąpił wzrost liczebności łabędzia niemego, żurawia, kani rudej.

Podstawowe zagrożenia fauny stanowi:

- ⇒ występowanie terenów cennych dla fauny nie objętych żadną z form ochrony przyrody,
- ⇒ nieznaną lokalizacją gniazd ptaków, dla których wyznacza się strefy ochronne,
- ⇒ możliwość zaniku i likwidacji śródpolnych oczek wodnych,
- ⇒ zabudowa hydrotechniczna rzek poza granicami gminy uniemożliwiająca rybnym wędrownym odbywanie tarła,
- ⇒ regulacja rzek i budowa piętrzeń,
- ⇒ eksploatacja trzcinowisk,
- ⇒ usuwanie dziuplastych drzew,

- ⇒ nadmierna eksploatacja starodrzewi,
- ⇒ niekontrolowany zbiór ślimaka winniczka,
- ⇒ brak gospodarki na łąkach i szybka sukcesja roślinna.

Najważniejsze kierunki działań konserwatorskich:

- ⇒ rozszerzenie obszarów chronionych na terenie gminy o obszary chronionego krajobrazu obejmujące dolinę rzeki Chocieli i Radwi, użytki ekologiczne na śródpolnych oczkach wodnych, wyznaczanie granic stref ochronnych wokół gniazd ptaków objętych ochroną strefową,
- ⇒ rozpoczęcie starań o utworzenie parku krajobrazowego,
- ⇒ niedopuszczanie do regulacji rzek i budowy piętrzeń,
- ⇒ doprowadzenie do budowy przepławek dla ryb na urządzeniach hydrotechnicznych w środkowym i dolnym biegu Radwi i Parsęty,
- ⇒ poszerzenie i prowadzenie czynnej ochrony na terenie zespołu przyrodniczo-krajobrazowego „Dolina rzeki Chocieli”,
- ⇒ wprowadzanie do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego zakazów wycinki trzciny, likwidacji śródpolnych oczek wodnych, wycinania zadrzewień i zakrzaczeń śródpolnych,
- ⇒ wprowadzenie zakazów polowań lub objęcie okresową ochroną cyraneczkę i czernicę, wydłużenie terminu rozpoczynania polowań na gęgawę,
- ⇒ podjęcie starań o podniesienie wieku rębności dla drzewostanów bukowych lub pozostawienie nienaruszonych płatów drzewostanów liściastych,
- ⇒ nie udzielać zezwoleń na zbiór winniczka na terenie zespołu przyrodniczo – krajobrazowego „Dolina rzeki Chocieli” oraz przeprowadzić kontrolę w celu zlokalizowania ewentualnych, nielegalnych skupów.